EVIL SPACE IN DUMITRU RADU POPESCU'S CREATIONS

Popescu Olguţa-Monalisa
Prof, PhD.

Abstract:The idea to write the present paper came from the desire to better, more profoundly, the universe of the prose of Dumitru Radu Popescu. The writer lives, and his epic work stretches over fifty years and is still open.

D.R.Popescu's literary formula combines three elements: the taste for mystery and spectacle, a rich intrigue and the poetic, manifested in the preference for symbols. The latter are varied and cover a space of life where it is always about crimes, tragic love, events traveling, strange characters, even diabolical, evil animals. On one page, the prose writer concentrates all the nuances that ordinary existence can include, from assassination to the poetry of nature, with an impressive number of stories that the narrator's memory dilates, changing their meaning whenever they are resumed. Life thus appears as a confused, unfinished story, made up of an amalgam of deeds. At the end of the book, the histories are both troubled, contradictory, and the reader is forced to look for a sense and give a solution.

Dumitru Radu Popescu has learned from the modern prose the taste of relativizing the narrative truths and its histories, quickly debited, in a colorful and embellished style, naturally speaking of unnatural events and of individuals who live in bizarreness. A character stands on the top of a poplar, holds a black umbrella in his hand, another handset and spies the village day and night. Another, drawing teacher, despising the forms of civilization, walks barefoot and gives good day to the cows, the cow being a holy animal. Noah, a woodcutter and a psychoanalyst of the village, builds a ship and looks confidently in the flood. It has a wooden leg and a glass eye; an alcoholic farmer walks with a goat after him, and when the goat gives signs of impassivity he kills her. Such facts occur in a natural life frame and do not degrade the realistic substance of the narrative, although its lines often move and, as in fantastic literature, there is a sense of rupture in the coherence of the structure.

Keywords : truth, crossroads, space, nightmare, tears

Universul creat de Dumitru Radu Popescu este unul de ficţiune, în care „Fabulosul epic coexistă cu realismul poetic, baladescul e asociat anchetei, parabola aderă la <<suspence>>, ceremonialul simbolic se învecinează cu relatarea brutală, enigmaticul urmează naraţiunii efectuate în logica comună. Prozatorul îşi exprimă preferinţa pentru un special tip epic de discontinuitate."[1]

După patru ani de la încheierea ciclului romanesc F, Dumitru Radu Popescu începe un altul, intitulat Viata si opera lui Tiron B., din care au apărut primele două volume: Iepurele schiop(1980) si Podul de gheată (1982). Dincolo de numeroasele (si explicabilele) puncte de contact, cele două „serii" de romane se diferentiază, totusi, în perspectiva conceptiei prozatorului asupra cărtii însesi, a dezvoltării si spatiului ei de cuprindere, precum si în orizontul unei alte vîrste a creatiei si, implicit, al unei alte vîrste a receptării prozei. Luînd drept pildă pe „istoricii faimoaselor trecute vremi romane" care „nu neglijau faptele mărunte si aparent neimportante, întîmplări pilduitoare din viata de fiecare zi, pe lîngă marile si micile războaie ale marilor si micilor împărati ai Romei", prozatorul îsi

[1] Mircea Braga, *Destinul unor structuri literare,* Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1979, p.104-105.

BDD-A27428 © 2017 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 18.97.14.82 (2026-11-18 07:42:06 UTC)

mărturiseste intentia de a scrie ceea ce el numeste o istorie contemporană care se alcătuieste „din memorii, din frînturi de conversatii, din articole de ziar, din afise, din afise de teatru si cataloage, din preturile grîului si ale petrolului – toate luminînd secret si uman o lume, ca o initiere în tainele timpului si ca un document ce pare sau este plin de fantezie si care nu va putea fi răstălmăcit si reinterpretat de nimeni … Si o aventură a limbii române, a oamenilor din diverse medii, o aventură mai degrabă a gîndurilor acestor insi feluriti, a amintirilor lor, aceste sfinte vorbe pricăjite în aparentă care salvează si timpul ca să nu crape si-i salvează si pe ei, si visele lor de morti, mîine cînd nu vor mai trăi si care asează pe pămînt o justitie postumă, eternizînd viata lor si interzicînd după pieirea lor să le mai fie furată si întoarsă pe dos ca o cămasă bună de dat de pomană la tigani, ori de aruncat la gunoi … ” Definitia – „istorie contemporană” – si substanta unei astfel de cărti impun romanul ca o lucrare (aproape) stiintifică – spune prozatorul la finele celui de-al doilea volum – care „ar trebui să fie oglinda tensiunii ideilor societătii cuprinse între paginile sale, să cuprindă, de asemenea structura socială, puterea politică si culturală a vremilor luate în cătare”.

Din punctul de vedere al acestor precizări, pe care autorul le plasează în diferite locuri ale ciclului său romanesc, nu trebuie să surprindă lipsa unei logici narative si nici adunarea masivă a informatiilor celor mai diverse; ceea ce contează aici este efortul cuprinderii totale a lumii între copertele cărtii si intentia recuperării trecutului, în detaliile sale umane si obiectuale; de altfel, într-o discutie dintre narator si personaj, se pronunță sintagma „roman total”, care trebuie pusă în legătură cu această încercare de a epuiza nu un subiect, ci o lume, si cu necesitatea ca acest roman să definească, iarăsi în chip absolut, pe autorul si personajul său.

În Viata si opera lui Tiron B., atitudinea fată de durata temporală se schimbă vizibil, recuperarea vizînd acum nu doar sensul de evolutie a istoriei, ci si datele, obiectele, faptele disparate si aparent insignifiante ale trecutului, dar si istoricitatea unor forme ale socialului ori politicului, pe care Dumitru Radu Popescu o abordase în F printr-un mod al reflectării indirecte: acolo, macrostructura se contura în profilul microstructurii (istoria prin individ, puterea prin reprezentantii săi, evenimentele politice prin cei care le-au trăit), în timp ce în ultimul ciclu epic macro- si microstructura încearcă a fi integrate deodată, în tot ce au ele specific, de la „atmosfera” generală la detaliul ascuns.

Dacă noncronologia rămîne principiul de structurare a spatiului epic si a nivelelor sale temporale (în prefata si în postfata primului volum se afirmă că multe capitole „desfid cronologia seacă si inutilă”, Iepurele schiop nefiind un roman „în care este rege realismul cronologic”), în Viața și opera lui Tiron B. alta este ponderea jocului între cele două repere temporale esentiale ale oricărui demers romanesc: între atunci și acum naratorul nu mai alege doar prima alternativă, ci, prin numeroase interventii directe în text, analize ori convorbiri finale cu personajele, introduce perspectiva integratoare a lui „acum”, făcînd încă mai activă „instanta” prezentului fată de parametrii manifestării sale în F. În romanele ciclului dintîi exista o relatie de geneză reciprocă între istorie si poveste; acum, cuplul este altul, istorie-legendă, cele două planuri rămînînd strict marcate prin indici exteriori textului, ca si prin „avertizorii” de la suprafata sa: „În timp ce istoria se scrie si se spune, si rămîne pe hîrtie, legendele se povestesc!”, spune un personaj din Podul de gheată. Chiar dacă legenda, ca si povestea, poate explica istoria si, în aceeasi măsură, o poate crea, faptul că prozatorul renunță la modalitatea povestirii „cu naratori” în favoarea unei dirijări unice a textului printr-o voce auctorială face evidentă schimbarea perspectivei narative si a functionalitătii celor două „istorii” – legenda si povestea. Ceea ce frapează în scrierile lui Dumitru Radu Popescu *O bere pentru calul meu, F, Cei doi din dreptul Ţebei, Vânătoarea regală* este artificialitatea. Întâlnim povestirea unor povestiri care cuprind la rândul lor alte

BDD-A27428 © 2017 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 18.97.14.82 (2026-11-18 07:42:06 UTC)

povestiri. Circularea acestor istorisiri pe cale orală presupune o alterare a conţinutului care poate conţine omisiuni şi adaosuri.

Istorisirile îl au ca subiect principal pe Mişu, calul sfânt, înzestrat cu darul cuvântului care produce mare agitaţie în rândul sătenilor din *Pătârlagele*, care ţine locul unui reportaj nepublicat, fiind vorba despre o substituire.

Istoria calului Mişu urmează a fii reconstituită de procurorul Tică Dunărinţu prin alăturarea povestirilor care circulă pe seama ciudatului animal.

Povestea calului este pusă sub semnul îndoielii pentru că nu este o relatare directă, ci un cumul de păreri contradictorii şi îndoielnice prin natura lor. Sunt lucruri care nu s-au văzut, ci s-au auzit, deci care s-au transmis prin viu grai : „A povesti şi a repovesti ceea ce se povesteşte înseamnă a efectua un transfer de realităţi în ficţiune, astfel încât să se păstreze într-un chip indirect dacă nu adevărul unor evenimente, cel puţin adevărul înţelesului lor: povestirea are aici rolul de a ascunde, de a disimula.”[2]

Este de remarcat atitudinea de neimplicare, neutră a povestitorilor faţă de evenimentele istorisite. Ultimul povestitor, cel care strânge toate istorisirile despre calul Mişu este procurorul care adună „fapte”, nu le înfăţişează. Sunt relatate întâmplări ciudate pe un ton normal.

Un cal normal este privit de oamenii din *Pătârlagele* ca o divinitate, socotind că ar avea puteri supranaturale: vorbeşte, relatează adevărul despre orice şi oricine este întrebat şi îndeplineşte dorinţe. Deşi la apariţia calului mulţimea de oameni stă în genunchi şi se roagă în faţa lui, faptul că Mişu bea bere la bufet, dă de înţeles că nu este nimic analog sacrului în acest animal. Cuiva îi vine ideea să-l vândă pe Mişu la circ, iar nişte ţigani, profitând de întuneric, îi taie părul din coadă pentru a-l vinde în următoarea zi la oraş, spunând că cine cumpără părul lui Mişu se vindecă de boală şi câştigă la „Pronosport”.

Oamenii din *Pătârlagele* se gândesc deci să obţină unele foloase băneşti de pe urma animalului, iar unele femei îi cer calului tot felul de lucruri lumeşti, precum un porc de Crăciun, să nu fie grindină în vară şi altele.

Trebuie specificat că Mişu provoacă şi îngrijorare în rândul unor oameni. Pentru Cicerone Stoica, păzitorul ordinii, Mişu a devenit periculos pentru ceea ce spune sau pentru ceea ce spun alţii în numele lui. Mişu este un pretext şi un simbol. Datorită calului se declanşează o acţiune de scoatere la iveală a unor secrete bine ascunse, dar ştiute sau bănuite de multă lume. Costică Ţeavălungă este de fapt Liviu Ţeavălungă, care şi-a omorât fratele geamăn şi i-a luat numele. Stăpânul calului, Moise, Cicerone Stoica, Oprică Mititelu şi Celce au terorizat tot ţinutul; Moise fiind probabil cel care l-a ucis pe Horia Dunărinţu, pe doctorul Dănilă şi pe alţii. Nu doar calul Mişu vorbeşte; vorbeşte şi un gâscan şi baba Sevastiţa care interpretează spusele calului şi care călătoreşte în iad şi în rai după bunul ei plac.

Tică Dunărinţu este singurul personaj care gândeşte, se comportă şi vorbeşte normal. El este un personaj solitar şi relaţiile lui cu celelalte personaje sunt extrem de tensionate deoarece pentru mulţi, Tică este o ameninţare.

Despre Tică Dunărinţu am putea spune că este un spirit al adevărului care cercetează ceea ce unii au renunţat să mai caute sau au obosit ori au uitat.

Frica de procurorul Tică Dunărinţu nu apare doar la persoanele care îi marcaseră într-un fel sau altul copilăria. Unii îl consideră nebun, alţii îl iau în râs, iar pentru unii constituie o speranţă.

Adevărul căutat de procuror nu este neapărat unul palpabil. El vrea să descopere atmosfera care a fost propice faptelor. Reprezentantul legii, Tică poate fi considerat şi proiecţia obsesivă a unor conştiinţe vinovate. Vinovaţii falsifică adevărul, înscenează diverse spectacole, pun pe tapet realităţi convenabile. „... înscenarea poate fii şi un

[2] Mircea Iorgulescu, *Al doilea rond*, Editura Cartea Românească, Bucureşti, p.215.

BDD-A27428 © 2017 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 18.97.14.82 (2026-11-18 07:42:06 UTC)

instrument al învăluirii , nu doar al dezvăluirii ; atunci când se produce o teatralizare a existenţei, când viaţa însăşi se desfăşoară după regulile spectacolului , când „invenţia" coboară din artă în viaţă".

În *Vara oltenilor* acţiunea se desfăşoară în jurul unui furt repetat, prilej cu care autorul face o investigaţie a satului.

Un alt roman, *F* este tot o anchetă aprigă, foarte extinsă fiind pusă în scenă atmosfera de groază existentă într-un sat prin declanşarea în anumite circumstanţe a unei agresivităţi ieşite din comun. Opera se aseamănă cu un dosar penal deoarece fiecare pagină este o mărturisire izbitoare despre cruzimile comise de un grup al puterii, personajul care conferă unitatea romanului fiind procuror.

„Din curgerea vieţii se izolează un fragment, un moment de mare concentraţie dramatică, autorul fixându-şi aşadar atenţia asupra unui timp limitat: vom găsi întotdeauna în literatura lui Dumitru Radu Popescu un „început" şi un „sfârşit", bine marcate prin evenimente care produc un dezechilibru într-o ordine dată, restabilesc ordinea pierdută sau întemeiază o alta nouă; caracteristică pentru viitor este existenţa asupra crizei propriu-zise, uneori anticipată simbolic."[3]

Oribilele fapte din romanul *F* se petrec într-o vară secetoasă, care devine un **coşmar**. De atâta căldură capetele oamenilor secau, apa se evapora precum benzina, cei bătuţi plângeau fără **lacrimi** deoarece le secaseră izvoarele ochilor şi se umpluseră de ţărână, iar florile şi trandafirii îmbobociseră şi înfloriseră precum nişte flori negre care parcă prevesteau moartea. Pe boi şi pe vaci se subţia carnea de parcă se scurgea în pământ.

În nuvela *Ploaia albă*, „maşina timpului"pare să se fi întors pe dos- pădurile iau foc din senin, câmpul fără verdeaţă este fierbinte şi gol, vitele, cele care reuşiseră să trăiască, abia reuşesc să se mişte de foame, femeile sunt sterpe, copiii mănâncă pământ şi tot satul este năpădit de şoareci care, nu se mai tem de oameni, ies de pretutindeni şi privesc fără teamă, băgând fiori în cei care îi întâlnesc.

„Indiferent că este vorba de nuvele, de povestiri, de schiţe sau de romane, proza lui Dumitru Radu Popescu trăieşte prin existenţa a două situaţii- declanşarea unei crize şi rezolvarea ei."[4]

Evenimentele din *Duios Anastasia trecea* sunt determinate de aducerea într-un sat a cadavrului unui sârb omorât de fascişti, care pentru a-i înfricoşa pe localnici, interzic îngroparea mortului care este expus în centrul aşezării, încălcându-se în acest fel o străveche lege a universului. Când mortul va fi îngropat şi legea se împlineşte, eroina care făcuse frumosul gest dispare înecată într-o latrină. Criza apare dintr-o încălcare dorită şi sfidătoare a legii; în general, în scrierile lui Dumitru Radu Popescu are loc un hybris, un act aberant , sunt contrazise şi supuse dispreţului normele morale având ca rezultat un val de catastrofe. Astfel se instalează o atmosferă de nelinişte, de haos şi teroare.

„Scriitorul a intuit foarte exact sursa dramatică existentă în schimbarea felului de viaţă al colectivităţilor incluse, de tipul celei rurale- căci împrejurările fac posibilă apariţia monştrilor adormiţi în sufletele celor mai odihniţi oameni, treziţi de circumstanţele prielnice."[5]

Prin dispariţia oricărei norme morale, prin dispreţul faţă de lege, răul se manifestă fără nici o stavilă.

Luncan din *Vara oltenilor,* Angelache Cămui din *Ploaia albă* şi galeria de asasini din *F* sunt nişte obsedaţi ai puterii, faptele lor fiind de o cruzime ieşită din comun. Cămui este tipul de dictator care ţine în mâna sa tot satul, poate să facă orice, să cumpere pe oricine şi odată oferise cinci baniţe de porumb în schimbul socrului lui Costaiche, dar nu de dragul

[3] Mircea Iorgulescu, *Rondul de noapte,* Editura Cartea Românească, Bucureşti, p.110.
[4]Mircea Iorgulescu, *Rondul de noapte,* Editura Cartea Românească, Bucureşti, p.110
[5]Mircea Iorgulescu, *Rondul de noapte,* Editura Cartea Românească, Bucureşti, p.111

BDD-A27428 © 2017 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 18.97.14.82 (2026-11-18 07:42:06 UTC)

mortului, ci pentru a dovedi tuturor că poate face ce poftește. Bineînțeles că pe mort îl îngropase a doua zi fără pomană, deoarece nu dorea să facă cheltuială pentru el. Tot satul tremură în fața lui, care într-o nebunie a puterii comite cruzime după cruzime. Cumpără morți pentru a-și dovedi puterea, silește pe notar să întocmească actele de deces pentru Păunică, fostul iubit al soției lui și singurul om din sat care i se opune, noaptea jefuiește sătenii și smulge galbenii din urechile femeilor, profitând de secetă cumpără la un preț de nimic avutul țăranilor, transformându-și curtea într-o magazie uriașăprin care nu aveai cum să te miști de sănii, sape, grape, lemne de foc, pari din gard și chiar cuibare de ouă din târnă de nuiele.

Moartea acestui dictator are loc simultan cu începutul unei ploi dătătoare de viață, aproape de necrezut după atâta secetă, care îi trezește dintr-un vis urât pe săteni, ploaie care îi purifică.

Spațiul cel mai des întâlnit în proza lui Dumitru Radu Popescu este unul expus la vederea tuturor și de cele mai multe ori vorbim despre răscruce de drumuri.

În *Duios Anastasia trecea* corpul partizanului sârb se află la o **răscruce de drumuri**; Liuța, fiica maleficului Luncan din *Vara oltenilor* are casa pusă în drumuri necurate, la răscruce și oricine dorea să meargă undeva, trecea pe la poarta ei, iar în *F* se întâlnesc tot la o răscruce un cortegiu nupțial și altul funebru, prefăcându-se că nu se văd.

„Răscrucea are pentru lumea satului o valoare socială similară cu a pieții publice, dar și una magică- aici se interferează totul, destinele, viețile oamenilor: este un punct de iradiație hotărâtor pentru viața colectivității. „[6]

Alte spații cu aceleași corespondențe sunt cârciuma, sala de bal, biserica, sau mai bine zis, orice **spațiu** de întâlnire care poate genera irealul.

În *F*, un priveghi devine un spectacol, în *Leul albastru* animalul iubitor de libertate care scapă din cușcă se plimbă nestingherit pe strada mare a unui târg. În *Ploaia albă,* sătenii înfiorați de faptele lui Cămui se adună lângă o fântână. În scrierile lui Dumitru Radu Popescu secretul nu rămâne niciodată neștiut deoarece de fiecare dată există câte un martor bine ascuns.

Visul are o importanță deosebită și uneori este mai înfiorător decât realitatea așa cum se întâmplă în *F*. Oribilele fapte ale lui Moise, Ică, Celce, Dimie și a celorlalte personaje care ajung la violență și la crimă sunt prevestite de un vis „un general mongol mort de trei zile", a cărui vedere provoacă moartea. Tică este ucis de un consătean pentru care omorul este unicul mod de a-și testa personalitatea, acest eveniment având înțelesul că personajul justițiar nu poate supraviețui. Întâlnim deseori fenomenul de teatru inclus în teatru, în care personajele poartă anumite măști, apoi le abandonează, interpretează roluri derutante într-un scenariu imprevizibil.

BIBLIOGRAPHY

1. Beșteliu, Marin, *Realismul literaturii fantastice,* Editura Scrisul românesc, Craiova, 1975
2. Bomher, Noemi, *Mit și mitologie eminesciană,* Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza", Iași
3. Braga. Mircea, *Destinul unor structuri literare,* Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1979
4. Burgos, Jean, *Pentru o poetică a imaginarului*, Editura Univers, București, 1988

[6] Mircea Iorgulescu, *Rondul de noapte*, Editura Cartea Românească, București, p.112.

BDD-A27428 © 2017 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 18.97.14.82 (2026-11-18 07:42:06 UTC)

5. Ciobanu ,Nicolae, *Incursiuni critice*, Editura Facla, Bucuresti 1975
6. Ciobanu ,Nicolae, *Întâlnirea cu opera,* Editura Cartea Românească, Bucureşti, 1982,
7. Ciobanu ,Nicolae, *Între imaginar şi fantastic în proza românească,* Editura Cartea Românească, Bucureşti, 1987
8. Ciobanu, Nicolae*, Nuvela şi povestirea contemporană*, Editura Pentru Literatură, Bucureşti, 1967
9. Ciocan ,Alexandru, *Configurări obsesive în simbolismul românesc,* Editura Limes, Cluj- Napoca, 2011
10. Cristea, Valeriu, *Domeniul criticii*, Editura Cartea Românească, Bucureşti
11. Dimisianu, Gabriel, *Nouă prozatori,* Editura Eminescu, Bucureşti, Piaţa Scânteii 1, 1977
12. Eliade ,Mircea, *Mithes, Reves et Mysteres*,, Paris, Gallimard, 1957
13. Eliade,Mircea, *Aspecte ale mitului*, Editura Univers, Bucureşti, 1978

BDD-A27428 © 2017 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 18.97.14.82 (2026-11-18 07:42:06 UTC)